

גבולות היחידה: בראשית פרק ל"ז פסוקים כ"ט-ל"ו, פרשת וישב יחידה 5

נושא היחידה: ההודעה ליעקב. אחי יוסף שולחים את כותנתו טבולה בדם לאביהם. יעקב מתאבל.

מספר שיעורים: 1 (על פי המתווה)

כתבה: אביגיל באס

כללי:

ראובן לא היה עם אחיו במכירה. הוא חוזר לבור להוציא את יוסף, ורואה שיוסף איננו! האחים טובלים את הכותונת של יוסף בדם השעיר, וכך מטעים את יעקב, שחושב שיוסף נטרף. יעקב מתאבל על בנו האהוב, ולא מוכן להתנחם. יוסף מובא למצרים, ונמכר לפוטיפר שר הטבחים.

פתיחה:

שאלות פתיחה וקישור ליחידות הקודמות והכנה ליחידת פסוקים זו:

- איפה ראובן נמצא כרגע?
- היכן יוסף נמצא כרגע, לדעת ראובן?
- מה היה התכנון של ראובן?

לבנות את גורם ההפתעה.

יש לשאול את התלמידים איך, לדעתם, יגיב יעקב כשישמע מה קרה. יש לדבר על רגשות אב כלפי בנו, ובמיוחד כלפי הבן האהוב של האישה האהובה.

לימוד הפסוקים:

המורה מקריא בדרמטיות את פסוקים כ"ט-ל"ו, ומדגיש את הבהלה של ראובן, שחוזר לבור ומוצא שיוסף איננו שם.

פסוק כ"ט- וישב- שב, חזר.

ראובן שתפקד בתור בכור אחראי ורצה להציל את יוסף, בניגוד לאחיו שהציעו להרוג אותו, חוזר אל הבור במטרה להוציא את יוסף ולהחזירו אל אביו, ופתאום! מה הוא רואה? יוסף נעלם מהבור!!! הוא חושש שאולי האחים בסוף כן הרגו את יוסף או שאולי הוא נגנב מן הבור. הוא אינו יודע שהאחים מכרו אותו מצרימה, כי הוא לא היה איתם בזמן זה. **רד"ק:** "ושב לבור אם יוכל לקחתו משם בלא ידיעת אחיו ולהשיבו אל אביו".

"ויקרא את-בגדיו"- קרא את בגדיו כסימן אבילות.

פסוק ל'- ראובן חוזר לשאר האחים, ומרוב תחושת האחריות שלו כבכור, הוא אומר לאחיו: **"הילד איננו, ואני אנה אנה-בא".**

"אנה אני בא"- לאן אלה, לאן אברהם - מצערו של אביו (רש"י).

ראובן לא יודע מה יאמר לאביו כשבנו אהובו נעלם! הרי הוא ידע שיעקב אהב את יוסף אהבה רבה, והידיעה על היעלמותו עלולה לגרום לו לצער רב ולפגוע בבריאותו.

פסוק ל"א- האחים צריכים להסביר ליעקב אביהם לאן יוסף נעלם, ולכן הם רוצים להראות כאילו חיה רעה טרפה אותו, וזאת תהיה הראיה- כותונת מוכתמת בדם. אפשר להסביר

שהאחים התביישו במעשה המכירה, ולא רצו לצער את אביהם בידיעה שהם מכרו את יוסף. הם חשבו שבכך שיעקב יבין שיוסף נטרף, זה יקל מעליו את הצער והוא יקבל עליו את הדין. האחים שחטו שעיר עיזים, כי דמו דומה לדם אדם, וטבלו את הכותונת בדמו.

פסוק ל"ב - חלק מהאחים (רד"ק) הולכים מדותן לחברון, ומביאים את כתונת הפסים המוכתמת בדם אל אביהם, ואומרים לו שזה מה שהם מצאו, ושהוא יזהה אם זאת כתונת בנו יוסף או לא. האחים מביאים כאן ראייה בתור הוכחה.

שאלות לתלמידים כהכנה לפסוק הבא:

- האם, לדעתכם, יעקב יזהה את הכותונת?
- לאיזו מסקנה הוא יגיע כשיראה אותה?
- האם התכנון של האחים הצליח - שיעקב יחשוב שחיה רעה טרפה את יוסף?

פסוק ל"ג - יעקב אכן מזהה את הכותונת שהוא נתן ליוסף בנו, ומסיק שחיה רעה טרפה אותו. אפשר כהקדמה לקריאת פסוק זה, להשמיע קטע קול מצורף באתר. קטע הקול הוא של הרב הלל ליברמן שנרצח בשכם בדרכו לקבר יוסף. הרב הלל היה מחובר מאוד לדמותו של יוסף, וכאב לו לראות את קבר יוסף מופקר לאויבינו. מתוך כך באה זעקת "יוסף" שלו. מצעקה זו, אפשר לקבל קצת מושג על עוצמת הצעקה של יעקב.

שאלה לתלמידים כהכנה לפסוק הבא:

- מה, לדעתכם, תהיה התגובה של יעקב כשיסיק שבנו נטרף? מה הוא יעשה?
- צריך לקחת בחשבון שזהו בנו האהוב מאשתו האהובה, ושהוא זה ששלח אותו לבדוק מה שלום אחיו, וחש אחריות על כך, כי יוסף לא חזר משליחות זו כי חיה רעה טרפה אותו. כיצד היה אבא אחר מגיב על מות בנו, ובמיוחד כשמדובר בבן אהוב ביותר?
- נראה בפסוק הבא:
- פסוק ל"ד** - עקב קורע את בגדיו, ולובש שק לאות אבל (**אֶפְשָׁר לְהַזְכִּיר אֶת הַנֶּאֱמָר** **כִּמְלִיטָה אֶסְתֵּר שֶׁהִתְלַמְּדִים מִכִּירִים** (אסתר ד', א'): "ויקרע מרדכי את-בגדיו, וילבש שק ואפר").
- הוא גם מתאבל על בנו "**ימים רבים**" - שנים רבות.
- לפי הרד"ק, יעקב התאבל על יוסף מאוד, כי:
1. אהבו מכל בניו.
 2. הוא שלחו (לראות את שלום אחיו), ויעקב מרגיש שפשע בו ששלחו יחיד - וכך חיה רעה טרפה אותו.

פסוק ל"ה - משפחת יעקב מנסה לנחמו על האובדן ועל צערן, אך הוא מסרב להתנחם. "**וְכָל-בְּנֵי יוֹסֵף**" - ביתו דינה וכלותיו - נשות בניו שהן כמו בנות. "**לְנַחֲמוֹ**" - להפיג את צערן, לעודדן.

"וַיִּמְאֵן" - מֵאֵן = סָרַב, לֹא הִסָּפִים.

"כִּי אֵרָד אֶל בְּנֵי אָבֶל שְׂאֵלָה" - אֶתְאַבֵּל עָלָיו עַד שְׁאֵמוֹת.

"שְׂאֵלָה" = אֶל הַמֵּתִים - יַעֲקֹב אֹמֵר שֶׁהוּא יִתְאַבֵּל עַל יוֹסֵף עַד שֶׁהוּא עֲצֻמוֹ יָמוּת וַיִּגִּיעַ לְקֶבֶר.

יעקב מתאבל שנים רבות על יוסף ומסרב להתנחם, ויוסף חסר לו מאוד, כי הוא היה רגיל שהיה עמו, וכל פעם שהוא רצה שיוסף יעזור לו, הוא נזכר בו ובכך שהוא נטרף, ולא יכול היה להתאפק מלבכות.

פסוק ל"ו - בינתיים, בזמן שיעקב מתאבל, המדנים הביאו את יוסף למצרים ומכרו אותו לעבד

לְפֹטִיפָר סָרִיס פְּרָעָה שֶׁהָיָה שֶׁר הַטַּבָּחִים - אַחֲרָאֵי עַל שׁוֹחֲטֵי בְּהֵמוֹת הַמֶּלֶךְ.

להמחיש מה זאת עבדות ולהתייחס לקושי שיש בהיותו של האדם עבד - אובדן העצמאות,

להיות אצל עם אחר, בריחוק מהמשפחה ומקום מוכר.

יוסף הופך להיות עבד נחות, אחרי שהיה הבן האהוב והמיוחד - פער גדול.

הצעות להמחשה:

1. **המחזה בשיתוף התלמידים** : להמחיש את המכירה של יוסף בשיתוף התלמידים : דרך דמויות של ישמעאלים המוכרים אותו מצרימה. המורה יחדד את הקושי העצום, את המעמד הנחות, ואת הסכנה העצומה של להיות עבד במצרים.

אפשר להתייחס לקושי בעבדות בכלל - אובדן העצמאות, להיות אצל עם אחר, בריחוק מהמשפחה ומקום מוכר.

2. **סיכום המסע של יוסף** : להכין מפה עם סימוני מקומות של המסע של יוסף ועם שמות המקומות בתרמילון - **חברון-שכם-דותן** (+בור-) **מצרים** (+פּוֹטִיפָר), והתלמידים יצטרפו להשלים את שמות המקומות במקום המתאים ולסמן את מסלול ההליכה (בלורד/טוש זוהר).

3. **כתיבת יומן אישי** - של יעקב / ראובן / יוסף, המתארים את הקורות אותם במהלך האירועים המסופרים בפרק זה. התייחסות לאירועים, רגשות וחששות.

שעיר עיזים:

<https://pixabay.com/en/goat-meadow-he-goat-mammals-animal-491934/>

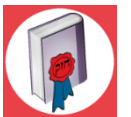
מסרים והפנמה:

1. **הצער של אב על בנו** - לבקש מהתלמידים לקרוא בקריאה דמומה את הפסוקים לאחר סיום לימוד היחידה, ולאתר ביטויים של צער ואבל שמראים כיצד הגיב יעקב על אובדן בנו.

2. **ראיית השגחת ה' בכל הסיפור** - להדגיש את מקומו של מי שאולי לא הוזכר, אך מוביל הכול מאחורי הקלעים - הקב"ה מזמין ליוסף את האיש שמדריך אותו לדותן, משגיח על יוסף בבור שלא יינזק, מכוון את אורחת הישמעאלים לעבור במקום באותה שעה, ודואג שיוסף יימכר לפוטיפר. יש לקב"ה תכנית שהוא מוביל אותה.

סיכום: לסכם את נושאי הפסוקים ולשאול את התלמידים שאלות חשיבה כהכנה לפרקים הבאים:

1. מה, לדעתם, יקרה ליוסף במצרים?
2. מה יקרה עם יעקב- האם הוא ימשיך להתאבל עוד ועוד?
3. מה האחים יעשו כשהם יראו את אביהם מצטער כל כך?

סידור האירועים לפי רצף: להזמין מספר תלמידים לקדמת הכיתה ולהעמיד אותם מול שאר התלמידים היושבים. הנציגים מקבלים פלקטים שכתובים עליהם אירועים מרכזיים מתוך הפרק, למשל:

- יוסף מספר לאחיו על חלומותיו.
- האחים משליכים את יוסף לבור.
- יעקב שולח את יוסף לראות מה שלום אחיו.
- יוסף נמכר לפוטיפר במצרים.

הנציגים צריכים להסתדר בסדר כרונולוגי לפי הכתוב בפרק. כשהם מסיימים, שאר תלמידי הכיתה בודקים אם הם הסתדרו נכון.

בעקבות פעילות זו, ניתן לתת לכל הכיתה דף עבודה עם אירועים מהפרק, והם יגזרו וידביקו במחברת/דף אחר, לפי הסדר הנכון. (פעילות זו עוזרת מאוד לילדים, כי בגיל הצעיר, לעתים קשה לקלוט דברים מופשטים ולהבין התרחשות של זמנים ומה לפני מה, וזה מארגן את הדברים לפי הסדר.)

אפשר להכין דף שמראה את סדר הדברים, והתלמידים ישלימו את האירועים במקום המתאים. למשל, בסגנון כזה:

